

TƏRGÜL ƏLİZADƏ

Bakı Mühəndislik Universiteti

İngilis dili kafedrası

thasimova@beu.edu.az

**BRİTANIYANIN AVROPA BİRLİYİNDƏN ÇIXMASI
(BREKSİT) PROSESİ VƏ ONUN İNGİLİS DİLİNƏ TƏSİRİ
XÜLASƏ**

Məqalədə Britaniyanın Avropa Birliyindən çıxması prosesi və bu prosesin müasir İngilis dilinə təsiri araşdırılmışdır. Bir çox hökumət idarəçiləri tərəfindən araşdırılan və dəyərləndirilən bu prosesin Böyük Britaniya üçün faydaları bir çox sahələrdə özünü göstərir. Miqrasiya, insan axınının qarşısının alınması, azad ticarət və vahid bazar iqtisadiyyatının inkişaf etdirilməsi bu faydaların təməl addımlarından hesab olunurlar. Lakin bunun nəticəsində Britaniyanın Avropa dövlətləri ilə əvvəlki əlaqələrinin saxlanması da təhlükəli məqamlardan sayılır. Aİ-ni tərk etmək planları içərisində Britaniyada müşahidə olunan əsas məsələlərdən biri də bu prosesin dilə təsirsiz ötüşməməsi olmuşdur. Belə ki, dildə yeni yaranan sözlərin çoxluğu bu prosesin dilə təsirinin bariz nümunəsidir. Həmin sözlərin ümumişlək sözlərə çevrilməsi bu prosesin İngilis dilinə vacib tövhiələrindən sayılır. Britaniyanın Aİ üzvlüyündən çıxması nəticəsində prosesin davamı olaraq İngilis dilinin də beynəlxalq dil olaraq zərər görməsi gözlənilsə də, İngilis dilinin daha çox istifadə olunması və yeni yaranan sözlərin dilə daha çox nüfuz etməsi faydaları sırasında yer alır. Nəticədə bir çox arxaikləşmiş sözlər artıq dilin lüğət bazasından çıxmağa başlamışdır. Yeni yaranan sözlərin təsiri nəticəsində İngilis dili yeni mərhələyə qədəm qoymuşdur. Proseslərin sürətlə keçməsi dilin formalaşmasına da öz töhfəsini vermişdir. Məqalədə Breksit prosesinin tarixi mərhələləri ilə yanaşı həmçinin İngilis dilində dəyişiklik edilməsi də nəzərə çarpır.

Açar sözlər: Breksit, vasitəçi dil, linqvistik müxtəliflik, Aİ üzvlüyü, neytral dil

Таргул Ализаде

РЕЗЮМЕ

Процесс выхода Великобритании из Европейского союза (Brexit) и его влияние на английский язык

В данном случае в статье исследован процесс выхода Великобритании из Европейского союза и влияние этого процесса на английский язык. Преимущества этого процесса для Великобритании, исследованные и разработанные многими правительственными администраторами, показывают его суть во многих областях. Миграция, предотвращение притока людей в регион, развитие свободной торговли и объединение рыночной экономики считаются одними из основных этапов этих преимуществ. Однако в результате этих процессов в числе важнейших тем рассматривается и обеспечение

прежних отношений с европейскими странами. Одной из главных тем выхода Великобритании из ЕС стало влияние этого процесса на язык. Процесс не прошел без негативных последствий для языка. Конечно, многообразие новых слов, появившихся в языке, является очевидным объяснением природы этого процесса. Превращение новых слов в общеупотребительные считается важнейшим для английского языка. В результате выхода Великобритании из ЕС этот процесс проявляется в том, что английский язык, как ожидается, потеряет свое доминирующее положение среди языков, но использование английского языка в большей степени и проникновение новых слов в английский язык рассматриваются как его преимущества. Как следствие, в языковой обиход войдет больше архаичных слов. В результате появления новых слов английский язык переходит в новую фазу. Быстрая последовательность этого процесса оказала положительное влияние на формирование языка. В статье кратко описаны исторические этапы процесса Brexit, а также изменения в английском языке

Ключевые слова: Брексит, лингва франка, языковое разнообразие, члены ЕС, нейтральный язык

Targul Alizade

SUMMARY

The process of Britain exit (Brexit) from the European Union and its influence to the English language

In this case, the process of leaving Britain from the European Union and the effect of this process on the English language was investigated in the article. The benefits of this process for Great Britain researched and developed by many government administrators, show its essence in many fields. Migration, the prevention of human inflow to the region, development of free trade and unite market economy are considered among the basic steps of these benefits. However, as a result of these processes, the provision of the previous relations with the European countries are seen among the crucial subjects. One of the main subjects of Britain exit from the EU has been the effect of the process to the language. The process hasn't been passed without any negative effect to the language. Of course, the multiplicity of the new words derived in the language is the obvious explanation of the nature of this process. The conversion of new words into common words is considered crucial in the English language. As a result of Britain exit from the EU, the case of the process is observed in the fact that the English language is expected to lose its dominant position among the languages, but the use of the English language more and penetration of the new words in the English language are seen among its benefits. In consequence, more archaic words are going to infuse into the language bulk. As a result of new words English language has been transformed into a new phase. The rapid sequence of the process has had positive impact in the language

formation. The article summarises the historical phases of the Brexit process as well as changes in the English language

Key words: Brexit, lingua franca, linguistic diversity, member of the EU, neutral language

Britaniyanın Avropa Birliyindən çıxması təsadüfi deyildir. *Winston Churchill* 1946-cı ildə öz çıxışı zamanı bunları demişdir. “Biz Avropa Birləşmiş Ştatlarını yaratmalıyıq. Bu yolla 100 milyonlarla əməkçi sadə xoşbəxtliklər və ümidlər qazanacaq və həyat onlara daha rahat olacaq. Avropa Birləşmiş Ştatlarının strukturu əgər düzgün şəkildə qurulsa və inkişaf etdirilsə heç bir kiçik dövlətin çətinliyi olmayacaq.” (1)

Britaniya İmperiyasının tarixi dövrü Britaniya siyasi elitasının Avropa daxilində mövqeyinə ciddi şəkildə təsir göstərmişdir. 16-cı əsrin sonu və 17-ci əsrin başlanğıcında artıq Britaniya İmperiyasına aid ilk koloniyalar yaranmağa başladılar. Daha sonra Britaniya tarixdə ən böyük imperiyaya çevrilməyə başladı. Ölkənin hər bir qitədə və hər bir okeanda koloniyaları yaranmağa başladı. 20-ci əsrdə isə ölkə sürətlə zəifləməyə başladı. Nəticədə, Hong Kong Çinə qayıtdı və əvvəlki koloniyalar müstəqilləşdi. 20-ci əsrin ilk yarısında artıq Britaniya Millətlər Birliyi yaradıldı. (2, s.147) Bu daha çox Avropanın ilkin koloniyalarında təşkil olunmuş hökumət daxili müstəqil birlik sayılır. Bütün ərazi birlikləri indi suveren hökumətlərin başçılıq etdiyi müstəqil dövlətlərdir. Ancaq bu dövlətlər az və ya çox dərəcədə Britaniya krallığına sadıqlırlar. Beləliklə, Britaniya üç əsr bir zamanda dünyanın siyasi mənzərəsini yaratmışdır. Buna görə də siyasi liderlər və əhalinin böyük bir hissəsi özünü digər Avropa ölkələrindən daha üstün görürlər. Bundan əlavə, bir çox üzv dövlətlərin əhalisi Avropaya qoşulmaqla özlərini şanslı hiss edirlər və digər dövlətlərlə əlaqələri daha da inkişaf etdirməyi planlaşdırırlar. Britaniya İmperiyası üçün isə bunun əksinə olaraq Aİ-yə üzv dövlət olmaq və onun tərkibində çıxış etmək sanki dünya nüfuzunun itməsi deməkdir. Ancaq Avropaya yönəlmək onun imkanlarını daha da cılızlaşdırır. Bu bir psixoloji maneədir və bu Avropa ilə Britaniya arasında əlaqələrin mümkün qədər çətinliklə qurulmasına yol açmışdır.

1961-ci ildə Mühafizəkarlar hökuməti Harold Makmillanın başçılığı ilə bu birliyə qoşulma qərarı aldılar və qoşulma üçün müraciət etdilər. Ancaq tarixi antoqonizm nümayiş etdirən Fransa hökuməti buna müdaxilə etmişdir. Belə ki, Fransa prezidenti Şarl de Qol Britaniyanın Avropa İqtisadi birliyinə qoşulmasına veto vermişdir. O təkid edirdi ki, Britaniya hökumətinin ABŞ və eləcə də Britaniya ümummilli dövlətlər birliyi ilə əlaqəsi səbəbilə britaniyalılar bu birliyə sadıq olmayacaqlar. Bu səbəbdən fransız sözü xoş olmayan və pis niyyətli anlamında işlədilir. Hətta ingilis dilində “pardon my French” adlı bir ifadə də vardır. Bu ifadə birisinin xoş olmayan kəlamından sonra üzr istəməsi anlamında işlədilir. 1967-ci ildə Baş Nazir digər bir müraciət ərizəsi göndərsə də, bu ərizə fransız hökuməti tərəfindən rədd edildi. İki il sonra bu veto aradan qalxdı və 1973-cü ildə Britaniya nəhayət Aİ-yə qoşuldu.

Avropa Birliyi aktı 1972-ci ildə təqdim olundu və bu akta görə ölkənin integrasiyası suverenlik maneəsi ilə üzləşdi. Bu akta görə Avropa qanunu bütün ölkələrin daxili hüquqi mənbələrindən daha üstündür. Buna baxmayaraq, Britaniyanın yazılmamış Konstitusiyasının əsas prinsiplərindən biri parlamentin müstəqilliyidir. Britaniya Parlamentinin suverenliyi Parlamentin dövlətin əsas güc mənbəyi olmasıdır. Bu parlamentə imkan verir ki, Britaniya qanunları əsasında qərar və qaydalar qəbul etmə hüququna malik olsun. 1950-ci illərin sonları və 1960-cı illər ərzində Britaniyanın iqtisadi tənəzzülü yaşandı. Digər tərəfdən, beş üvz dövlətin iqtisadi çiçəklənmə dövrünü yaşaması Britaniya siyasətçilərini Avropa ilə əlaqələrin qurulmasına təşviq etdi. Birləşmiş Krallıq siyasi integrasiya üçün mübarizə aparmır. Bütün Avropa dövlətlərində Avropa ilə integrasiya məsələsində ictimai narazılıq və qeyri-müəyyənlik hökm sürür. Britaniya hökumətində də siyasi elit təbəqə bu məsələdə narazılıq və qeyri müəyyənlik nümayiş etdirmişdir. Lakin daha sonra bu fikirlər ardan qalxmışdır, ancaq əsas partiyalar arasında Avropa məsələsi ilə bağlı hələ ilk günlərdən fikir müxtəlifliyi mövcud olmuşdur. 1975-ci ildə leyboristlər Harold Wilsonun başçılığı ilə bu birliyə qarşı olduqlarını bəyan etdirlər və Aİ-dən çıxmaq üçün referendum keçirdilər. (3) Ancaq nəticədə əksəriyyət qalma tərəfdarı oldu və leyboristlər öz fikrini dəyişdilər. Daha sonra leyboristlər öz fikirlərində dəyişiklik etdilər. Onlar artıq Britaniyaya maraq göstərirdilər və sosial məsələlərdə Avropa qanunlarını əsas götürürdülər. Məsələn, Britaniya məşğulluğu müdafiə aktını ədalətsiz kimi qiymətləndirilmişdir. Çünki part-time işçilər daha az sosial müdafiə görürdülər. Digər tərəfdən, mühafizəkarlar partiyası integrasiya fikrinə qarşı çıxmağa başladı. 1975-ci ildə siyasi liderləri olan Marqaret Tetçerin başçılığı ilə bu məsələ daha da gücləndi.

1979-cu ildə Baş nazir olan Marqaret Tetçer açıq şəkildə Avropadan siyasi asılıqdan məmnun olmadığını bildirdi. O, siyasi, iqtisadi və sosial integrasiyanın əleyhinə olduğunu bildirdi. Baş Nazir olaraq o, Avropada bir çox büdcə ilə bağlı məsələlərdə Avropanın artan sosial rolu ilə əlaqədar mübarizə aparmışdır. O öz vəzifəsindən gedənə qədər Avropada Britaniyanın mövqeyini ciddi şəkildə dəyişdirməmişdir. O, hətta Britaniyanı Avropa Maliyyə sisteminə qoşulmasına belə imkan verməmişdir çünki o bunu daha ciddi siyasi birlik yaratmağa doğru bir addım hesab edirdi. (4,s.626). Britaniyaya görə birləşmiş Avropa layihəsini yaratmaq iqtisadi səbəblərdən irəli gəlmirdi. Siyasi cəmiyyət deyil həm də ümumi Avropa bazarı yaratmağı nəzərdə tuturdu. Tetçərə gəldikdə o inqilabi dəyişikliklərə qoşulmaqda istəksiz yanaşırdı. Ümumi kənd təsərrüfatı və büdcə siyasətində davamlı narazılıqlara əlavə olaraq Avropada Britaniyanın müəyyən kənara çıxmalarla üzv olması problemlərə səbəb olmağa başladı. Məsələn, Britaniya Aİ-də Avrozona, Şengen, ədalət və daxili siyasi birləşmələrdən uzaq olmuşdur. Bununla yanaşı, London Aİ-nin dəstəklədiyi heç bir sövdələşmənin tərəfi olmamışdır. Məsələn, Avropanın stabilliyi mexanizminə aid olan sövdələşmələrdə, Avropa bankı birliyinin əsas üzvü olmaqdan uzaq olmuşdur. Yuxarıda qeyd olunan Britaniyanın Aİ siyasətində əskik tərəflərinin olmasının müəyyən səbəbləri olmuşdur. İqtisadi

yüksəliş dövründə əsas diqqət iqtisadi gəlirlərə yönələrək siyasi və müstəqillik yönümlü məsələlərin az gündəmdə olması, tarixən Britaniyanın müstəqillik fikirlərinə sadıq olması siyasi partiyalar arasında Avropa məsələsi ilə bağlı fikir ayrılığına gətirib çıxarmışdır. Nəhayət, Londonun AI qanunlarını idarə etmə bacarığının olmaması buna rəvac vermişdir. Digər dövlətlər asanlıqla siyasi nəticələr əldə etmək üçün siyasi maneərlər edə bilirlər.

1980 və 1990-cı illərdə Britaniyanın Aİ-yə inteqrasiyası məsələsində yeni maneələr üzə çıxdı. Belə ki, məhkəmələrə hökm verilməsi ilə məsələlərdə səlahiyyətlər verməklə Aİ qanunlarına zidd olaraq parlament aktını pozmağa yönələn qanun layihəsinin qəbul olunması, ikincisi, 1990-cı illərdə birliklərin yaradılması Almaniyanın iqtisadiyyatına kölgə salmışdır. Buna uyğun olaraq Paris və Berlin arasında güc balansı itmişdir. Britaniya da daxil olmaqla bir çox dövlətlər güclü elit təbəqə vasitəsilə Alman hökuməti tərəfindən idarə olunan inteqrasiya məsələsinə qarşı çıxmışdır. Nəhayət, Mastroi sazişi 1992-ci ildə imzalanması ilə hakim Mühafizəkarlar partiyasında iki qanadın yaranmasına səbəb olmuşdur. Avroskeptiklər digər üzv dövlətlərin maliyyə ittifaqına qoşulmasına narahat olmuşdur. Bu sazişin imzalanması həmin narazılıqlar ucbatından müəyyən dövr ərzində təxirə salınmışdır.

Növbəti illərdə artıq skeptisizm Avropa siyasətində aradan çıxmağa başlamışdır. Həmin dövrdə yeni leyborist partiya Toni Bler və Qordon Braunun rəhbərliyi altında yüksəlməyə başlamışdır. Hökumətləri Aİ-yə müəyyən sahələrdə ciddi güzəştlər etməyə başlamışdır. Hakimiyyətə gəldikdən sonra Toni Bler ilk olaraq Sosial Xartiyanı imzaladı. Seçki kampaniyasında Toni Bler həmçinin avronu qəbul etməklə bağlı referendum elan etdi. Baxmayaraq ki, bu onun baş nazirliyi dövründə baş tutmadı. Ümumilikdə Toni Blerin rəhbərliyi ilə Britaniya daha da arzuolunan forma yaratdı. Məsələn, 2004-cü ildən etibarən fəhlələrin yeni üzv dövlətlərdən qeydsiz-şərtsiz girişini təmin etmişdir. Bununla da, çox ciddi maliyyə gəlirlərindən imtina etmişdir. Buna baxmayaraq, Britaniya xarici siyasəti təhlükə altında idi. Britaniya bunu qəbul etməsə də, xüsusi əlaqələrə sahib olaraq əslində xarici siyasətini təhlükəyə atır. Məsələn, ABŞ və Britaniya arasında 2001-ci il sentyabrında terror hücumları nəticəsində yaranan birbaşa əlaqələr buna sübut ola bilər. Toni Bler dərhal açıqlama verdi ki, Britaniya ABŞ-ı dəstəkləyir və hətta buna yardım məqsədilə Əfqanıstan və İraqa böyük qoşunlar göndərmişdir. Həm Avropada, həm də ölkə daxilində bu qərarların lazımsız olduğu vurğulaansa da, Toni Bler öz sözündən dönmədi və Britaniya maraqları Amerika hökuməti ilə çiyin-çiyinə dayandı.

2010-cu ildə gəlirlərdən imtina edilməsinin nəticələri görünməyə başlamışdır. Britaniya Aİ büdcəsinə dəstək verən ikinci vacib dövlətə çevrilmişdir. Bununla da, miqrasiya axını ilk olaraq polşalılar və romanların gəlişi ilə daha da sürətlənmişdir və 2015-ci ildə rekord həddə çatmışdır. Aşağı və orta səviyyəli işçilərin gəlməsi ilə Britaniya büdcəsi çox zərər görmüşdür. Bu sıxlıq özünü başqa sahələrdə də göstərməyə başladı. Məsələn, ictimai səhiyyə yardımı gözləyən insanlarda artım

müşahidə olundu. Bütün bunlar Avrozonada böhrana gətirib çıxarmışdır. Bütün bunlar Britaniya üçün gözlənilməz nəticə olmuşdur. Çünki şimaldakı vergi ödəyicilər hesabına cənubdakı bank sektorunun inkişafı, zəif maliyyə və büdcə integrasiyasına təzyiq, iqtisadi balanslaşma ilə Avropanın tədricən federallaşması mümkün hala gətirmişdir.

İlk olaraq 2013-cü ilin yanvarında Britaniyanın Aİ üzvlüyündə qalıb qalmaması ilə bağlı referendum keçirmək fikri səsləndirilmişdir. İki il sonra 2015-ci il seçkiləri üçün mühafizəkarlar partiyasının manifestosu qəbul olunsada 2015 və 2016-cı illərin əvvəllərində baş tutan bu danışıqlarda Britaniyanın statusu ilə bağlı çox az dəyişikliklər ortaya çıxmağa başladı. Britaniyaya gələn miqrantların əhalinin rifah sisteminə müdaxiləsində müəyyən məhdudiyyətlərin qoyulması buna daxildir. 2016-cı il iyunun 23-də baş tutan səsvermədə seçicilərə belə bir sual verilmişdir: “Birləşmiş Krallıq Aİ-yə üzv dövlət olaraq qalmalıdır yoxsa Aİ-ni tərk etməlidir?” Bu suala səsverənlərin 59%-i tərk etməli olduğunu demişdir. (5, s.820). Britaniyaya daxil olan dövlətlər İngiltərə və Uels tərk etməyi seçdilər. Ancaq Şotlandiya və Şimali İrlandiya burada qalmaq istədilər. Baxmayaraq ki, burada ciddi hesablamalar da vardır. Məsələn, istehsalatın tarixi köklərinə malik olan ərazilərdə təhsil, gəlir və məşğulluqdan yoxsul ərazilərdə insanlar leave-ə səs vermişdir. Gənc nəslin nümayəndələri isə remain-ə səs versələr də nəticələri dəyişdirə bilmədilər. İkincisi, Britaniya üçün Breksitin iqtisadi nəticələrinin araşdırılması zamanı üzə çıxan qaranlıq mövqeləri vardır. Bu maliyyə və büdcə fondu tərəfindən hesablanmış göstəricilər idi. Standart fikirlər aldadıcı olmuşdur. Bunu yumşaq və ya çətin Breksit adlandırmaq olmaz. Yeganə seçim Breksitin özüdür. Yəni vahid bazar və gömrük ittifaqını tərk edərək sərhədlərdə nəzarəti ələ keçirməklə Aİ-ni tərk etmək Britaniya üçün daha əlverişli olardı

Referendum günü seçki nəticələri açıqlandıqdan sonra Kameron istefa vermişdir. Kameronun istefasından sonra *remain* tərəfdarlarından olan Tereza Meyn hakimiyyətə gəldikdən sonrakı ilk nitqində Britaniya hökumətinin tərk etmə strategiyası aşkar olunmuşdur. Bu plana əsasən Birləşmiş Krallığı qorumaq üçün 12 prioritet məsələyə baxılmalıdır. Buna əsasən, İrlandiya ilə tarixi əlaqələrin qorunması, həm vətəndaşlar, həm də fəhlələr üçün hüquqların mühafizəsi, miqrasiyanı nəzarətdə saxlamaq, Aİ ilə sərbəst ticarəti təmin etmək, üçüncü dövlətlərlə ticarət sövdələşməsinə təminat vermək, təhsil və səmərəli addımlar həyata keçirmək planları daxildir. 2017-ci ilin martında Baş Nazirin Britaniyanın Aİ-ni tərk etməsi ilə bağlı qərarı Aİ prezidenti Donald Tuska təqdim edildi və danışıqlar prosesinə zəmin yaratdı.

İngilis dilinin Breksit-dən sonra rəsmi dil kimi qalması haqqında fikirləri Avropa Komissiyası tərəfindən təsdiqlənmişdir. İngilis dili 1973-cü ildən bəri qurumun rəsmi dilidir. Hətta Aİ-nin rəsmi saytında bildirilir ki, Britaniya Aİ-ni tərk etdikdən sonra İngilis dili İrlandiya və Maltanın rəsmi dili kimi qalır. (6)

Digər tərəfdən, Breksit nəticəsində İngilis dili artıq neytral dil kimi inkişaf etməyə başladı. Aİ-nin vasitəçi dil olmasından daha çox artıq əlverişli və ümumişlək

dilə çevrildi. Digər ölkələrin öz dillərini Aİ-nin milli dilinə çevirmək fikri güclü müqavimətlə rastlaşdı. Britaniya bayrağı ilə eyniləşdirilən İngilis dilinin əhatəsindən çıxaraq daha çox müstəqilləşməsi vacibdir. Aİ-yə üzv 27 dövlətin 24-ü ölkənin adı ilə dillərini eyniləşdiriblər. Ancaq Union Jack İngiltərənin bayrağı deyil. (7)

Aİ-nin dil siyasəti linqvistik müxtəlifliyə yol açır. Aİ-də istifadə olunan bir çox Roman dilləri vardır. Bunlara fransız, italyan, portuqal dillərini nümunə göstərmək olar. Bu dillərin işçi dil kimi istifadəsi təklif olunsada, bu vəziyyətin daha ədalətli iş mühiti yaradacağı fikri müəmmalıdır. İngilis dilinin işçi dil olmaması digər Aİ-yə üzv dövlətlərin daha az linqvistik üstünlük əldə etməsinə səbəb olacaq. Çünki İngilis dili digər Aİ üzvü dövlətlərin ikinci dili kimi işlənir. Onlar ingilis dilinin ilk dil kimi istifadə olunduğu ABŞ və Avstraliya kimi dünyanın güc dövlətləri ilə ancaq bu dildə ünsiyyət qururlar. Bundan əlavə, ingilis dilinin Aİ-də istifadə olunması mədəni müxtəliflik yaratmır. Əksinə, bütün dövlətlərin rahat ünsiyyət qurması üçün zəmin yaradır.

Ədəbiyyat siyahısı

1. https://european-union.europa.eu/system/files/2021-06/eu-pioneers-winston-churchill_en.pdf
2. Stephen Conway. Britain, Ireland and Continental Europe in the 18th century: Similarities, Connections, Identities. Oxford, Oxford University Press, 2011, ISBN: 9780199210855; 356pp.
3. https://en.wikipedia.org/wiki/United_Kingdom_membership_of_the_European_Union
4. Violeta Beširević. A short history of Brexit. <https://www.researchgate.net/publication/346895047>. December 2020. In book: T. Ilić, M. Božić (eds.), Nomophylax: Collection of Papers in Honor of Srđan Šarkić (pp.621-645) Publisher: PFUUB & Službeni glasnik
5. Miklós Somai. A Concise History of Brexit - What Lessons for Europe? International Conference on European Integration 2020 Ostrava, Czech Republic. https://www.academia.edu/80198386/A_concise_history_of_Brexit_what_lessons_for_Europe?sm=b&rhid=28652008555
6. <https://www.euronews.com/my-europe/2020/12/31/will-english-remain-an-official-eu-language-after-brexite>
7. <https://www.brusselstimes.com/257029/should-english-be-europes-common-continental-language>

Rəyçi: Prof. Fil.ü.e.d. Azad Məmmədov